

ביטול מתווה החל"ת – בעיות והצעות לפתרון

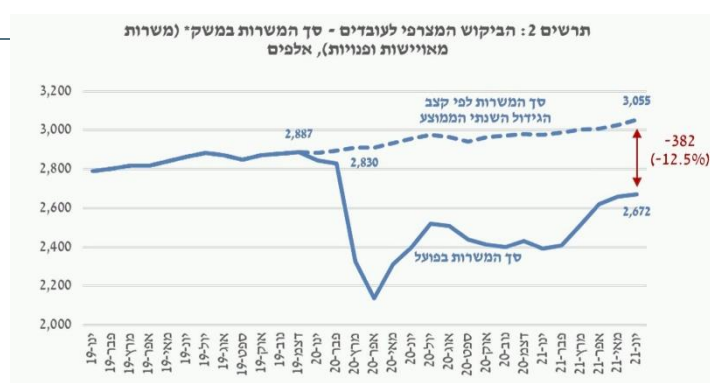
3.10.2021

רקע

בחודש יוני 2021 הוחלט על ביטול מידי של מדיניות החל"ת המיוחדת לתקופת הקורונה למובטלים מתחת לגיל 45, וביטול הדרגתי של מדיניות זו כלפי מובטלים מעל גיל 45, מתוך רצון לעודדם לשוב לעבוד. מהנתונים שהתפרסמו עד כה, נראה כי הצלחתה של מדיניות זו היא חלקית ביותר. אמנם, ישנה ירידה במספר המובטלים מאז שדמי האבטלה בוטלו בחודש יולי, אך כפי שניתן לראות בגרף, מדובר בירידה קלה יחסית, שממשיכה מגמת ירידה רצופה שהחלה במרץ 2021 ואיננה קשורה לביטול החל"ת. בחודש אוגוסט אף נרשמה עלייה קלה בשיעור המובטלים. בין המובטלים בולטים ערבים, חרדים, וחסרי השכלה טכנית ודיגיטלית. כ-150 אלף איש מתחת לגיל 45 אינם עובדים כרגע ואינם מקבלים דמי אבטלה, ואליהם יצטרפו החודש עוד כ-80 אלף מובטלים מעל גיל 45, ו-20 אלף אזרחים ותיקים שעבדו לפני הקורונה וקיבלו במשך כשנה וחצי דמי הסתגלות (כתחליף לדמי האבטלה).

בנוסף לכך, למרות מספר המשרות הפנויות הגבוה יחסית (כ-130,000), מספר המשרות הכללי במשק עדיין נמוך משהיה לפני משבר הקורונה. גם תחזיות ה-OECD ובנק ישראל מדברות על חזרה לשיעור האבטלה שהיה לפני הקורונה רק בטווח של שנתיים עד ארבע שנים.

3 באוקטובר 2021, כ"ז בתשרי תשפ"ב | ביטול מתווה החל"ת – בעיות והצעות לפתרון

1

מה אפשר לעשות?

המצב בו מצויה ישראל כעת הוא תקדימי, וקשה לדעת מה יהיו ההשפעות של צעדי מדיניות שונים בהם תנקוט הממשלה על המשק ועל המובטלים. לכן ראוי לנקוט בצעדים זהירים, שיעודדו תעסוקה, אך לא יפקירו את אזרחי ישראל:

1. הכשרות מקצועיות ומתן דמי קיום למשתתפים

לפי תקדימים מהעולם, ועל פי סקירת הכלכלנית הראשית באוצר, "אחת התופעות שנוצרו במשברים שונים, היא פער בין המשרות הפנויות בשוק, לבין הכישורים הנדרשים כדי לאייש את המשרות האלה". בשל סיבות לא ענייניות, הממשלה הקודמת כשלה בניצול ההזדמנות שנקרתה לפתחה בימי השיא של המגיפה, לביצוע נרחב של הכשרות מקצועיות לרבים שנעשו מובטלים בתקופת הקורונה ולשדרוג יכולותיהם המקצועיות. ניתן לתקן באופן חלקי את הכשל, ולפתוח ללא דיחוי במבצע נרחב של הכשרות מקצועיות, שישדרגו את יכולותיהם המקצועיות של המובטלים ויקלו עליהם לאייש את המשרות הפנויות. בדומה למודל המוצע במתווה להעלאת גיל הפרישה, יש לתת למשתתפים כ-2,500 ש דמי קיום, שיתמרצו אותם להשתתף בהכשרות, ויקלו עליהם את ההתמודדות עם תקופת האבטלה. בכך נרוויח רווח משולש – תמיכה באזרחים בטווח הקצר, תמרוץ החזרה לעבודה בטווח הקצר והבינוני, והגדלת הפיריון והצמיחה בטווח הארוך.

2. קצבת ביניים זמנית

על פי תחזיות ה-OECD, שיעור האבטלה בישראל יחזור למצב בו היה לפני תקופת הקורונה רק ב-2025, האחרון מבין מדינות הארגון. מכיוון שכך, ביטול דמי האבטלה עלול להוביל מובטלים רבים להזדקק לקצבת הבטחת הכנסה. את ניצני התופעה ניתן לראות כבר עכשיו, כאשר מספר דורשי הבטחת הכנסה קפץ מ-3,800 במאי 2021, ל-10,400 באוגוסט. על מנת למנוע מצד אחד הידרדרות של משפחות רבות לעוני בשל קבלת קצבת הבטחת הכנסה הנמוכה במיוחד, ותמריץ שלילי להשתתפות בשוק העבודה מהצד השני, העלה שירות התעסוקה הצעה ליצור קצבת ביניים חדשה, שתהיה נמוכה מדמי האבטלה אך גבוהה מהבטחת הכנסה ותותנה בזמן או בשיעור האבטלה הזמני, ותיתן מענה זמני לאותם מובטלים.

מה הלאה?

1. דיון מחודש בביטול דמי האבטלה לבני 45 ומעלה

3 באוקטובר 2021, כ"ז בתשרי תשפ"ב | ביטול מתווה החל"ת – בעיות והצעות פתרון

2

באמצע אוקטובר הקרוב אמורה להסתיים זכאותם של מרבית בני ה-45 ומעלה לדמי אבטלה, בדומה למצבם של בני ה-45 ומטה כיום. קצב ההתאוששות האיטי של שוק התעסוקה עלול להותיר את רובם בלי עבודה ובלי דמי אבטלה.

יש לבחון מחדש את ההחלטה לבטל את תשלום דמי האבטלה לאותם בני 45 ומעלה, ולבחון את האפשרות לפרוס אותה שנית, אולי במתווה שפוחת הדרגתית בכל חודש, ובאופן המותנה בפתיחת מערך הכשרות מקצועיות או בשינוי למודל חל"ת גמיש (המודל הגרמני).

2. חל"ת גמיש (המודל הגרמני)

בניגוד לישראל, רוב מדינות המערב התמודדו עם משבר התעסוקה בתקופת הקורונה על ידי החלת מודל חל"ת גמיש, ולא על ידי הוצאה לחל"ת. המודל הוכיח עצמו כשהביא למספר נמוך יותר של מובטלים. בישראל הוחל מודל דומה לפני מספר חודשים, והוא אף הוארך לאחורונה, אך מדובר במודל מסורבל ומורכב, ששונה מהמקובל בעולם. ישנן [הצעות שונות](#) שהועלו בשנה וחצי האחרונות והותאמו לישראל, והן יכולות לתת מענה מיטבי למצבם של בני ה-45 ומעלה, ולמצבם של בני ה-45 ומטה, ואף להיות מאומצות כתכנית הרשמית של ישראל להתמודדות עם משברים עתידיים, כבר עתה, עוד בטרם התרחשו.

היתרון המרכזי של התכניות האלה הוא ביכולתן לאפשר לעובדים לעבוד במשרה חלקית, במקום להיות מפוטרים, ולקבל שכר דומה ככל הניתן לשכרם לפני המשבר. בכך שהמודל אינו מנתק את הקשר בין המעסיק לעובד, הוא מגדיל את הסיכוי שהעובד לא ייפלט משוק התעסוקה.

3. טיפול בבעיות מבניות בחלקו התחתון של שוק התעסוקה הישראלי

שוק העבודה בישראל מאופיין בפערים גדולים במיוחד, ביחס למדינות אחרות במערב, בין שכרם של עובדים בעלי השכלה לשכרם של עובדים חסרי השכלה. פערי שכר אלה מונעים מעובדים חסרי השכלה שעבדו בעבודות שאינן דורשות השכלה לשוב ולעבוד בעבודות אלה, אף על פי שדרושות שם עוד ידיים עובדות. על מדינת ישראל לעודד שיפור תנאים במשרות אלה על ידי הגדלת מס ההכנסה השלילי והפיכתו לאוטומטי, העלאת שכר המינימום, עידוד התאגדויות עובדים ועוד.

בברכה,

אביעד הומינר-רוזנבלום,

מנהל מדיניות וחוקר